URGANCH DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“YANGI O‘ZBEKISTON TARAQQIYOTI DAVRIDA PEDAGOGIKA, MAKTABGACHA VA BOSHLANG‘ICH TA’LIMNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

mavzusidagi Respublika ilmiy–nazariy anjumani

MATERIALLARI

ISBN/ 978-9910-789-62-5

2024.11.03

Urganch – 2024

bilan, o‘qituvchilar va ota-onalar bu jarayonni to‘g‘ri tushunish va uning ustuvorligi haqida fikrlar oladilar. Ular boshlang‘ich sinflarda ona tilini o‘rgatishning muhimligi haqida o‘quvchilarga tushuncha berish, ular tilni sevgi bilan o‘rganishga yordam berish, ularning kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun ularga ko‘maklashishlari kerakligi haqida tushuncha oladilar.

Maktabda Ona tili o‘qitish yo‘nalishi ayni paytda hozirgi zamon didaktikasi vazifalariga ham mos kelyapti[2].

"Ta’lim tog`risida"gi qonunda ta’lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillari belgilab berilgan:

- ta’lim tarbiyaning insonparvar, demokratik xarekterda ekanligi;
- ta’limning uzluksiz va izchilligi;
- umumiy o‘rta, shuningdek, o‘rta maxsus kasb-hunar ta’limining majburiyligi;
- o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limning yo‘nalishini: akademik litseyda yoki kasb-hunar ko‘lejida o‘qishni tanlashning ixtiyoriyligi;
- ta’lim tizimining dunyoviy xarakterda ekanligi;
- davlat ta’lim standartlari doirasida ta’lim olishning hamma uchun ochiqligi;
- ta’lim dasturlarini tanlashga yagona va tabaqalshtirilgan yondashuv;
- bilimli bol'ishni va iste'dodni rag‘batlantirish;
- ta’lim tizimida davlat va jamoat boshqaruvini uyg‘unlashtirish[3].

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Boshlang‘ich sinflarda "Ona tili o‘qitish metodikasi " Boshlang‘ich ta’lim fakulteti talabalari uchun darslik. Toshkent. Lutfukor:"Bayoz", 2022. - 151- bet

2. Boshlang‘ich sinflarda "Ona tili o‘qitish metodikasi"Toshkent. "Nosir" , 2009.- 6 - bet

3. O‘zbekiston Respublikasining "Ta’lim togrisida"gi qonuni / Barkamol avlod-O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. - Toshkent "Sharq", 1997. - 20 - bet

BOSHLANG‘ICH TA’LIM YO‘NALISHI TALABALARDA EKOPEDAGOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA Eko-STEAM YONDASHUV

Kuchkinov Abdumalik Yuldashovich
Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasi dotsenti, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori, (PhD)
abdumalikkuchkinov1973@gmail.com

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabalarda ekopedagogik kompetentligini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. bu ekologik kompetentligini oshirish, tabiiy resurslardan barqaror foydalanishga ko‘maklashish va talabalarning ijodkorligini oshirishga qaratilgan yondashuv. Boshlang‘ich ta’lim dasturlarida ekologik kompetentligini oshirish uchun ekopedagogik yondashuv qo‘llaniladi.

Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining IX bob. Iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ekologik huquqlar. 79-modda. Davlat yoshlarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, ekologik huquqlari himoya qilinishini ta’minlaydi,

ularning jamiyat va davlat hayotida faol ishtirok etishini rag‘batlantiradi[1].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xalq ta’limini boshqarish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Zamonaviy maktab” Davlat dasturini tasdiqlash to‘g‘risida”gi[2] qarori loyihasi kiritilishi natijasida, zamonaviy maktablar o‘quvchilarga zamonaviy o‘quv va laboratoriya materiallari, darsliklar, o‘quv materiallari, kompyuterlar va multimedia texnikasi bilan jihozlangan maktablar o‘quvchilarga texnologiya bilan yaqindan tanishish va raqamli ko‘nikmalarini rivojlantirishni osonlashtirish imkonini beradi. O‘quv dasturlari va ta’lim sifatini oshirish yo‘lidagi qadamdir. Talabalarning innovatsion va masofaviy pedagogik usullardan foydalangan holda yaxshi ta’lim tajribasiga ega bo‘lishlari ta’minlanadi.

Boshlang‘ich ta’limda ekopedagogik kompetentligini rivojlantirish o‘quvchilarning ekologik ongli bo‘lishlarini va barqaror dunyo uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarni egallashlarini ta’minlashga qaratilgan. Ekopedagogik malaka talabalarning tabiiy dunyo haqidagi xabardorligini oshirishga va ularga barqaror dunyo uchun zarur ko‘nikmalarni berishga qaratilgan. Ushbu malaka talabalarga kelajakda ekologik muammolar to‘g‘risida qaror qabul qilish uchun zarur bilim va ko‘nikmalarni egallashga imkon beradi.

Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabalarda ekopedagogik ta’limni va eko-kompetentligini rivojlantirish maqsadida Eko-STEAM yondashuv ilmiy-pedagogik muammosini hal etish davr talabi va zaruratini keltirib chiqargan. Bu zaruriyat mazkur tadqiqot talabalarda ekopedagogik kompetentligini va Eko-STEAM yondashuv rivojlantirish o‘z yechimini kutayotgan dolzarb pedagogik muammo sifatida, Eko-STEAM yondashuvi (fan, texnologiya, muhandislik va matematika) va ekologik ta’lim tushunchalari ajratilgan holda yaratilgan ta’lim yondashuvidir. Ushbu yondashuv talabalarga tabiat va ekologiya to‘g‘risida ma’lumot berishdan tashqari, tabiiy resurslardan barqaror foydalanishni rag‘batlantirish va talabalarning ijodkorligini oshirishga qaratilgan. Agar ushbu ta’lim yondashuvining tarixiy-ijtimoiy taraqqiyotiga boshlang‘ich ta’lim nuqtai nazaridan qaralganda. So‘nggi yillarda tabiiy resurslarning kamayishi, atrof-muhitning ifloslanishi va iqlim o‘zgarishi kabi masalalarning ahamiyati oshdi. Shu sababli, atorf-muhitga mas’uliyatli shaxslarni tarbiyalash katta ahamiyatga ega. Ushbu holat boshlang‘ich ta’lim dasturlarida ham o‘z aksini topdi va dasturga atrof-muhitga sezgirlik va barqaror hayot mavzulari qo‘shila boshlandi.

Jumladan, STEAM ta’limini rivojlantirish borasida so‘nggi davlatimiz tomonidan ishlar olib borilmoqda. STEAM ta’limi talabalarning fan, texnologiya, muhandislik va matematika fanlari bo‘yicha qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. STEAM ta’limi bilan bir qatorda talabalarning ijodkorligini oshirish va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini oshirishga qaratilgan.

Ekomadaniyat bu o‘quvchilarda hayvonot va o‘simlik hayoti, tabiiy resurslar va atrof-muhitning ifloslanishi kabi masalalar to‘g‘risida xabardor qilishga qaratilgan. Ekologik ta’lim boshlang‘ich ta’lim dasturlariga kiritilgan bo‘lsa-da, Eko-STEAM yondashuvi bilan yanada takomillashadi.

Eko-STEAM yondash, ekologik ta’lim tushunchalarini birlashtirish orqali paydo bo‘ldi. Ushbu yondashuv talabalarga barqaror hayot ko‘nikmalarini va atrof-muhitni anglashni ta’minlashga qaratilgan.

Eko-STEAM yondashuvi talabalarga amaliy o‘rganish tajribasini beradi. Talabalar o‘quv jarayonida tabiiy

resurslardan foydalanish, qayta ishlash, energiya tejash kabi mavzularni o‘rganadilar. Ushbu yondashuv yordamida talabalar atrof-muhitni muhofaza qilish, barqaror hayot, innovatsiyalar, tadbirkorlik va texnologiyalardan foydalanish to‘g‘risida xabardor qilinadi va ularning kelajakdagi yetakchilar sifatida o‘qitilishi ta’minlanadi. Eko-STEAM yondashuvidan foydalangan holda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ekopedagogik kompetensiyalari yaxshilanadi, shu bilan birga o‘quvchilarning texnologiyasi, dizayni, san’at va muhandislik ko‘nikmalari ham yaxshilanadi. Ushbu yondashuvdan foydalanish talabalarning keng qamrovli ta’lim olishlari va yaxshi ta’lim tajribasini taqdim yetishining dalili sifatida qaralishi mumkin.

Natijada, Eko-STEAM yondashuvi STEAM, ekologik ta’lim va badiiy dekonstruksiya elementlarini birlashtirib, talabalarga fan, texnologiya, muhandislik, matematika, tabiat dunyosi haqidagi bilimlar, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, dizayn va san’at kabi bir qator ko‘nikmalarni egallashga imkon beradigan ko‘nikmalar. Ushbu yondashuv talabalarning ekologik jihatdan ongli shaxs bo‘lib o‘sishiga yordam beradi va STEAM, ekologik ta’lim, dizayn va san’at kabi sohalarda qiziqish va boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabalarda ekopedagogik kompetentligini rivojlantiradi.

Eko-STEAM ta’limini ommalashtirish talabalarning fan, texnologiya, muhandislik va matematika fanlari bo‘yicha qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan. Eko-STEAM ta’limi bilan bir qatorda talabalarning ekopedagogik kompetentligini rivojlantiradi. Eko-STEAM yondashuvi, san’at va dizayn kabi elementlarni ekologik ta’lim bilan birlashtirib, talabalar fan, texnologiya, muhandislik, matematika, dizayn, san’at, tabiiy dunyo, ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, barqaror hayot va boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabalarda ekopedagogik ta’lim uchun zarur bo‘lgan ko‘nikmalarga ega bo‘lish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Ushbu yondashuv talabalarga kelajakda duch keladigan muammolarni bartaraf yetish uchun zarur ko‘nikmalarni berishga qaratilgan.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak Eko-STEAM yondashuvi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ekopedagogik kompetensiyalarini takomillashtirish va STEAM, badiiy, dizayn va ekologik ta’lim sohalarida ularning mahoratini oshirish nuqtai nazaridan innovatsion yechimdir. Ushbu yondashuv talabalarga barqaror yashash uchun zarur ko‘nikmalarni egallashga va kelajakdagi ekologik muammolarni bartaraf yetish uchun zarur bilim va ko‘nikmalarni egallashga yordam beradi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023 yil 30 aprel kuni o‘tkazilgan O‘zbekiston Respublikasi referendumida umumxalq ovoz berish orqali qabul qilingan. https://lex.uz/docs/6445145. 01.05.2023 y., 03/23/837/0241-son

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentyabrdagi “Xalq ta’limi tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy yetish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ – 3931-son Qarori.

3. **O’zbekiston Respublikasi Prezidentining** “2030-yilgacha bo’lgan davrda O’zbekiston Respublikasining atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to’g’risida”gi PF-5863-son **farmoni** Toshkent, 2019-yil 30-oktyabr.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.05.2022 yildagi PF-134-son farmoni.

5. Yuldashovich K. A. STEAM integrated yeducational technology in yenhancing yeco-learning yeffectiveness //European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2022. – T. 2. – №. 11. – S. 01-05.

6. Sousa, D. A., & Pilecki, T. (2013). From STEM to STEAM: Using brain-compatible strategies to integrate the arts. Thousand Oaks: Corwin Press.

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ZAMONAVIY INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH

Nizomiy nomidagi TDPU tarix fakulteti 4-bosqich talabasi Juraqulova Farangiz
farangizjuraqulova585@gmail.com

Hozirgi kunda ta’limga qaratilayotgan e’tibor albatta kundan kunga yuqoriga ko‘tarilsa ko‘tarilayaptiki lekin pastga qarab ketgani yo‘q. Xususan, maktablarda davlat ta’lim standartlariga javob beradigan ilg‘or tajribalarni ommalashtirish orqali ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilayapti. Hozirgi davr ta’lim taraqqiyoti yangi yo’nalish - innovatsion texnologiyalar faoliyatni maydonga olib chiqdi.

«Innovatsion texnologiyalar » termini va unga xos bo’lgan tadqiqotlar XX asrning 60-yillarida G’arbiy Yevropa va AQShda paydo bo’lgan. Dastlab innovatsion faoliyat F.N.Gonobolin, S.M.Godnin, V.I.Zagvyazinskiy, V.A.Kan-Kalik, N.V.Kuzmina, V.A.Slatenin, A.I.SHerbakov ishlarida tadqiq etilgan Dars samaradorligining muhim shartlaridan biri bu -o‘qituvchi va o‘quvchilarning haqiqatni birgalikda izlashi va o‘quvchilarning butun dars jarayonida faol ishtirok etishidir. Albatta, bu o‘rinda o‘qituvchiga yangi pedagogik texnologiyalar qo‘l kelishi amaliyot ko‘rsatib turibdi. Har bir yurtning buguni va kelajagi tom ma'noda, mamlakat ta'lim tizimining qay darajada rivoj topgani bilan belgilanadi.Dunyo miqyosida ham taqqoslaydigan bo‘lsak eng rivojlangan davlatlar ta’lim tizimini birinchi o‘ringa qo‘ygan.

Hozirgi kunda darsliklar, kommunikatsion axborot texnologiyalari qanchalik rivojlangan bo‘lmasin, pedagogik amaliyot, ta’lim – tarbiya ishlarining muvaffaqiyati baribir o‘qituvchining bilimiga, uning kasbiy mahoratiga bog‘liq. Shu nuqtai - nazardan respublikamiz Birinchi Prezidenti I.A.Karimov “Tarbiyachilarning o‘ziga zamonaviy bilim berish, ularning ta’lumotini, malakasini oshirish kabi paysalga solib bo ‘lmaydigan dolzarb masalaga duch kelmoqdamiz. Mening fikrimcha, t a’lim - tarbiya tizimini o ’zgartirishdagi asosiy muammo shu yerda.O‘qituvchi o ‘quvchilarim o‘zga zamonaviy bilim bersin, deb talab qilamiz. Ammo zamonaviy bilim berish uchun, avvalo , murabbiyning o‘zi ana shunday bilim ga ega bo ‘lishi kerak”[1; 7] - deb ta ’kidlaydi.

O‘quvchilarning ijodkorligini rivojlantirishi, yangiliklarni ko‘ra bilishi, fan-texnika yutuqlarini amalda qo‘llashni o‘rganish, o‘quv dargohida "o‘qish, o‘rganish va amalda qo‘llash, natijalarni tahlil qilib, yanada samaraliroq ishlash" muhitini yaratib, yangi zamonaviy metodlarni izlab topish yo‘lida tinmay mehnat qilish bugungi kun pedagoglari oldidagi katta vazifadir. Hozirgi zamon pedagogikasi va psixologivasi «pedagogik mahorat» tushunchasiga turlicha izoh beradi.Jumladan, “Pedagogik

240.	**Bahramova Amina Iskandarovna.** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mediasavodxonlikni rivojlantirish.....	539
241.	**Xalillayeva Go‘zaloy Mo‘minjon qizi.** Mediasavodxonlik - raqamli asrdagi talabalar uchun muhim mahorat.....	541
242.	**Улухужаев Н.З.,** Развитие творческих способностей младших школьников на уроках читательской грамотности.....	543
243.	**Atikova Nargiz Shuxratovna, Sultanova Sarvinoz Ravshanovna.** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini kasbga yo‘naltirish va o‘quv faoliyatiga moslashuv jarayonlari.....	549
244.	**Qurammuratova O.B.** Bolg‘usi boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarida vatanparvarlik qadriyatlarini shakllantirish…….....	551
245.	**Kozimova Nigina Zuxritdin qizi. Matkarimova Sayyora Shavkatbek qizi.** Boshlang‘ich talimda o‘qish savodxonligini oshirish usullari	554
246.	**Qo‘chqarova Shoxsanam Elbek qizi. Isaqov Zokirjon Soliyevich.** O‘qish savodxonligi darslarida fors-tojik o‘zlashma so‘zlar ustida ishlash tajribasidan.....	555
247.	**Kaxarova Gulnora Sa‘dullayevna.** O‘zbek bolalar folklor qo‘shiqlarining boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi o‘rni……..……...….....	558
248.	**Ergasheva Durdona Safarali qizi.** Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida interfaol ta’lim texnologiyalarining ahamiyati…….....	560
249.	**Atajanova Layloxon Uktamovna.** Boshlangich ta’limda o‘quvchilarning shaxslararo munosbatlarini shakllanishi.....	562
250.	**O‘sarboyeva X.A, Ergasheva G.B. Artikova N. Sh.** Ta’lim va tarbiya uyg‘unligi.....….....	563
251.	**Xudoyberganov Doniyorbek Yangiboy o‘g‘li.** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kognitiv kompitensiyasini rivojlantirishning zarurati….	565
252.	**Tilavova Sayora Bekmuratovna.** Innovatsion steam yondashuv asosida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlash…….....	567
253.	**Musurmonova Maludaxon. Abdullayeva Malika O‘tkir qizi.** Boshlang‘ich sinfda matematika darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanish…….	569
254.	**Farxodova Durdona Mansur qizi.** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari nutqida kuzatiladigan kamchiliklar, ularning oldini olish va bartaraf etish yo‘llari……	573
255.	**Davlatxon Rustamova Toyirjon qizi.** Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarga ma’nodosh so‘zlarni o‘rgatish metodikasi.....	575
256.	**Narimbetova Zaxiya Axmedovna.** “Matematika va uni o‘qitish metodikasi” kursini o‘qitishda laboratoriya darslarini tashkil etish.....	577
257.	**Ibragimova Gulzar Bahodir Qizi. Artikova Nargiz Shuxratovna.** "Boshlang‘ich sinflarda ona tilini o‘rgatishning mazmuni va vazifalari"…….....……	578
258.	**Kuchkinov Abdumalik Yuldashovich.** Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabalarida ekopedagogik kompetentligini rivojlantirishda eko-steam yondashuv.....	580